

**Opinia Prezesa
Agencji Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji
nr 23/2022 z dnia 13 maja 2022 r.
o projekcie programu polityki zdrowotnej
pn. „Zabezpieczenie płodności na przyszłość u mieszkańców
Wrocławia chorych onkologicznie na lata 2022-2024”
(woj. dolnośląskie)**

Po zapoznaniu się z opinią Rady Przejrzystości, pozytywnie opiniuję projekt programu polityki zdrowotnej pn. „Zabezpieczenie płodności na przyszłość u mieszkańców Wrocławia chorych onkologicznie na lata 2022-2024”, pod warunkiem uwzględnienia poniższych uwag.

Uzasadnienie

Opiniowany projekt programu polityki zdrowotnej dotyczy zapobiegania niepłodności wśród osób dotkniętych chorobą nowotworową i może stanowić uzupełnienie świadczeń gwarantowanych w przedmiotowym zakresie. Warto podkreślić, że interwencje zaplanowane w projekcie są spójne z wytycznymi klinicznymi oraz z ustawą o leczeniu niepłodności.

Opiniowany projekt zawiera jednak uchybienia, których skorygowanie jest niezbędne dla podniesienia jakości programu. W związku z powyższym przed realizacją programu należy uwzględnić uwagi przedstawione w dalszej części niniejszej opinii, a w szczególności:

- poprawnie sformułować cele i mierniki efektywności;
- w zakresie ewaluacji przeprowadzić analizę opierającą się na porównaniu stanu sprzed wprowadzenia działań w ramach programu, a stanem po jego zakończeniu;
- sposób zapraszania do programu i działania informacyjne powinny być dostosowane do specyfiki określonej populacji. Należy zatem uwzględnić możliwie wszystkie ścieżki dotarcia do potencjalnie zainteresowanych osób.

Przedmiot opinii

Przedmiotem oceny jest projekt programu polityki zdrowotnej miasta Wrocław w zakresie zabezpieczenia płodności na przyszłość, skierowany do osób w wieku 18-40 lat. Program ma być realizowany w latach 2022-2024, a jego koszt całkowity oszacowano na 1 230 600 zł.

Opinia Prezesa Agencji została przygotowana w oparciu o ocenę technologii medycznej proponowanej w ramach programu polityki zdrowotnej zgodnie z kryteriami zawartymi w art. 31a ust. 1 i art. 48 ust. 4 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1285, z późn. zm.) wraz z oceną założeń projektu programu polityki zdrowotnej, które wspierają efektywność kliniczną i kosztową technologii medycznej planowanej w programie.

Ocena projektu programu polityki zdrowotnej

Znaczenie problemu zdrowotnego

W projekcie programu przedstawiono informacje dotyczące zjawiska niepłodności wśród osób dotkniętych chorobą nowotworową. Podkreślono wpływ leczenia chorób onkologicznych na płodność i układ płciowy pacjentów w wieku prokreacyjnym. Scharakteryzowano pacjentów onkologicznych zainteresowanych zabezpieczeniem płodności na przyszłość, a także uzasadniono potrzebę wdrożenia programu. Przytoczono także dane odnoszące się do nowotworów złośliwych jako jednego z najważniejszych problemów zdrowotnych, społecznych i ekonomicznych na świecie.

Projekt programu zawiera referencje bibliograficzne, na podstawie których przygotowany został opis problemu zdrowotnego, które nie wzbudzają zastrzeżeń.

W ocenianym dokumencie przedstawiono sytuację epidemiologiczną, korespondującą z wybranym problemem zdrowotnym. Wskazano, że dotychczas w Polsce nie przeprowadzono badań epidemiologicznych mających na celu określenie grupy docelowej spośród pacjentów onkologicznych, którzy chcieliby skorzystać z procedur zachowania płodności. W dokumencie przedstawiono dane dot. nowotworów złośliwych w woj. dolnośląskim, bazując na informacjach pochodzących m.in. z KRN. Wskazano także, że z danych dla populacji mieszkańców Wrocławia w wieku 18-40 lat wynika, że liczba zachorowań w tej grupie wiekowej średnio wynosi 122 osoby rocznie (średnio 79 mężczyzn, 166 kobiet).

Projekt nie odnosi się do Map Potrzeb Zdrowotnych (MPZ) w części dotyczącej Problemu zdrowotnego i Epidemiologii, a jedna krótka wzmianka „*potrzeby populacji docelowej programu identyfikowano na podstawie danych wynikających z map potrzeb zdrowotnych dla województwa wielkopolskiego*” znajduje się w części Procedura zabezpieczania płodności mężczyzn oraz Procedura zabezpieczenia płodności kobiet, co istotne nie dotyczy ona województwa dolnośląskiego. W związku z tym dokument wymaga ponownego przeanalizowania, stosownego skorygowania, a także uzupełniania w rozdziale I Niepłodność jako problem zdrowotny o dane z MPZ.

MPZ na lata 2022-2026 nie odnoszą się bezpośrednio do omawianego problemu zdrowotnego jednak wskazują, że w województwie dolnośląskim współczynnik dzietności (*będący przeciętną liczbą dzieci, które urodziłaby kobieta w ciągu całego okresu rozrodczego (15-49 lat), przy założeniu, że w poszczególnych fazach tego okresu rodziłaby z intensywnością obserwowaną wśród kobiet w badanym roku*) w 2019 r. wynosił 1,357, co daje 7 miejsce w skali kraju. Oznacza to, że poziom reprodukcji ludności nie gwarantuje prostej zastępowalności pokoleń, tj., kiedy na 1 kobietę ww. wieku przypada średnio 2 dzieci (optymalny współczynnik dzietności wynosi od 2,10 do 2,15 urodzeń dzieci).

Cele i efekty programu

Głównym celem programu jest „*wsparcie psychoonkologiczne i zabezpieczenie płodności na okres 24 miesięcy u 30% mężczyzn i 30% kobiet w wieku 18-40 lat zamieszkałych we Wrocławiu, którzy zachorowali na nowotwory złośliwe w latach 2022-2024*”. Należy podkreślić, że cel główny powinien być wyraźnie zdefiniowany, precyzyjnie sformułowany i wytyczony w czasie. Jego osiągnięcie powinno stanowić potwierdzenie skuteczności planowanych działań, czyli prowadzić do wykrywania i realizowania określonych potrzeb zdrowotnych oraz do poprawy stanu zdrowia określonej grupy świadczeniobiorców. Zaproponowany cel główny składa się z dwóch założeń (wsparcie psychoonkologiczne i zabezpieczenie płodności). Pierwsza część została sformułowana nieprawidłowo w postaci działania, natomiast druga jest możliwa do zrealizowania przy zastosowanych interwencjach, jednak przyjęta wartość docelowa została tylko częściowo uzasadniona.

W treści projektu programu zaproponowano następujące cele szczegółowe:

- (1) „*wdrożenie procedury zachowania płodności u 30% mężczyzn i 30% kobiet z populacji docelowej programu, u których zidentyfikowano podwyższone ryzyko utraty płodności w latach 2022-2024*”,
- (2) „*zabezpieczenie płodności przez okres 24 miesięcy dla 30 mężczyzn i 50 kobiet z populacji docelowej programu*”

- (3) „wdrożenie postępowania rekomendowanego przez ONCOFERTILITY wspierającego informacyjnie i psychologicznie osoby zagrożone utratą płodności w latach 2022-2024”.

Cele szczegółowe powinny odnosić się do skutków zastosowania interwencji, stanowić uzupełnienie celu głównego, zaś ich osiągnięcie powinno być elementem warunkującym osiągnięcie celu głównego. Podobnie jak cel główny, powinny być mierzalne i możliwe do osiągnięcia w okresie realizacji programu polityki zdrowotnej. Każdy z celów powinien zawierać wartość docelową, do osiągnięcia której dąży realizacja programu, a w treści projektu powinno znaleźć się uzasadnienie dla przyjętych wartości. W przedłożonym projekcie cele szczegółowe zostały sformułowane niepoprawnie w postaci działania (cel nr 1 i nr 2) oraz powielenia założenia głównego (cel nr 2).

W treści projektu programu zaproponowano miernik efektywności interwencji:

- (1) „iloraz liczby osób zakwalifikowanych do PPZ i liczby zachorowań mieszkańców Wrocławia na nowotwory złośliwe w grupie wiekowej objętej PPZ. Wynik wyrażony w procentach, nie mniej niż 30% w latach 2022-2024”;
- (2) „iloraz liczby procedur zabezpieczenia płodności u mężczyzn przeprowadzonych w ramach PPZ i liczby zachorowań mężczyzn z populacji docelowej. Wynik wyrażony w procentach, nie mniej niż 30% w latach 2022-2024”;
- (3) „iloraz liczby procedur zabezpieczenia płodności u kobiet przeprowadzonych w ramach PPZ i liczby zachorowań mężczyzn z populacji docelowej. Wynik wyrażony w procentach, nie mniej niż 30% w latach 2022-2024”;
- (4) „liczba zrealizowanych procedur zabezpieczenia płodności u mężczyzn i kobiet w stosunku do liczby mężczyzn i kobiet z populacji docelowej w latach 2022-2024. Wynik wyrażony w procentach, nie mniej niż 30%”;
- (5) „liczba osób zagrożonych utratą płodności w wyniku leczenia onkologicznego objętych działaniami informacyjnymi w stosunku do liczby osób z populacji docelowej – nie mniej niż 50% osób, które wyraziły zgodę na udział w działaniach edukacyjnych”;
- (6) „liczba osób zagrożonych utratą płodności w wyniku leczenia onkologicznego objętych wsparciem psychologicznym w stosunku do liczby osób z populacji docelowej – nie mniej niż 30% osób, które wyraziły zgodę na udział w programie”.

Należy zauważyć, że mierniki efektywności powinny umożliwiać obiektywną i precyzyjną ocenę stopnia realizacji wyznaczonych celów oraz powinny być istotnym odzwierciedleniem zdarzeń lub faktów występujących w danym programie, wyrażonych w odpowiednich jednostkach miary. Mierniki muszą dotyczyć rezultatów, nie zaś podjętych działań. Wartości mierników powinny być określane według stanu przed realizacją programu polityki zdrowotnej i po zakończeniu realizacji. Część mierników sformułowano nieprawidłowo jako dane zbierane w ramach monitorowania (miernik nr 1, 5 i 6) natomiast mierniki nr 2, 3, 4 odnoszą się do celu głównego i powielającego go 2 celu szczegółowego.

Podsumowując, element projektu dotyczący celów i mierników efektywności należy doprecyzować zgodnie z powyższymi uwagami.

Populacja docelowa

Populację docelową programu stanowić będą osoby w wieku 18-40 lat z chorobą nowotworową, spełniające ustawowe warunki kwalifikacji do podjęcia leczenia niepłodności metodą zabezpieczenia płodności na przyszłość, zamieszkujące na terenie miasta Wrocław (od minimum 12 miesięcy). W dokumencie wskazuje się, że liczba nowych zachorowań na nowotwory złośliwe wśród mieszkańców Wrocławia w 2018 r. wynosiła 3 323, w tym w populacji w wieku 18-40 lat - 90 wśród mężczyzn i 175 wśród kobiet. Rocznie programem ma zostać objętych 30% osób z populacji docelowej (30 mężczyzn i 50 kobiet). W całym okresie trwania programu zaplanowano objęcie działaniami 240 osób. W uzasadnieniu przyjętych szacunków wsadzano, że nie u wszystkich osób zapadających na choroby nowotworowe, które podejmą leczenie onkologiczne, wystąpi ryzyko utraty płodności, a także pod uwagę wzięto, że nie wszystkie osoby będą zainteresowane wzięciem udziału w programie.

W programie określono kryteria kwalifikacji uczestników do programu, a także kryteria wykluczenia z programu, które nie wzbudzają zastrzeżeń.

Interwencja

W ramach interwencji planuje się przeprowadzenie:

- konsultacji psychologicznej;
- procedury zabezpieczenia płodności;
- działań edukacyjno-informacyjnych.

W programie uczestnik ma prawo skorzystać z dofinansowania do jednej procedury zabezpieczenia płodności (kriokonserwacji komórek jajowych/nasienia) na okres 24 miesięcy. Procedurę poprzedza kwalifikacja medyczna uczestników, obejmująca ocenę ryzyka niepłodności przy leczeniu nowotworu i zasadności pobrania komórek rozrodczych. Po zakwalifikowaniu do udziału w programie planowana jest konsultacja psychologiczna wraz z oceną ryzyka psychologicznego i opracowaniem indywidualnego planu opieki psychologicznej. Podczas procedury zabezpieczenia płodności mają być wykonane niezbędne badania lekarskie i laboratoryjne. U mężczyzn - pobrane komórki rozrodcze (nasienie) i wykonany proces kriokonserwacji oraz umieszczenie w banku komórek rozrodczych. W przypadku kobiet - przeprowadzony zabieg pobrania komórek jajowych w znieczuleniu dostosowanym do preferencji pacjentki. Na zakończenie uczestnikom zostanie wydana dokumentacja potwierdzająca wykonanie procedury zabezpieczenia płodności na przyszłość wraz ze wskazaniem opłaconego okresu przechowywania komórek w ramach dofinansowania zapewnionego w programie.

Należy zaznaczyć, że zawarte w programie interwencje pozostają w zgodzie z rekomendacjami i ustawą o leczeniu niepłodności.

Planowane w ramach programu działania edukacyjno-informacyjne skierowane będą do osób:

- u których zdiagnozowano nowotwór złośliwy – w zakresie możliwości zabezpieczenia płodności na przyszłość w ramach miejskiego programu;
- zaangażowanych w proces leczenia i pracujących z chorymi na nowotwory – celem tworzenia i wzmacniania współpracy interdyscyplinarnej przy procesach oncofertylity odnoszących się do potencjalnych uczestników programu.

Jednocześnie przy realizacji programu zaleca się, aby mieć na uwadze także wytyczne i inne dowody naukowe wskazane w rozdziale „Ocena technologii medycznej” niniejszej opinii.

Monitorowanie i ewaluacja

Monitorowanie i ewaluacja są istotnymi elementami programu, które umożliwiają bieżącą ocenę jego przebiegu oraz określenie wpływu programu na sytuację społeczną i zdrowotną w perspektywie wieloletniej. W przypadku programów wieloletnich zaleca się, aby proces zbierania i analizy danych podzielić na etapy określone w czasie (np. dane zbierane co kwartał, pół roku, rok). Każdy z okresów powinien być zakończony raportem okresowym. Monitorowanie jest procesem zbierania danych o realizacji programu i służy kontrolowaniu ich przebiegu i postępu.

Ocena zgłaszalności do programu ma być dokonywana na podstawie analizy wskaźników, które nie wzbudzają zastrzeżeń. W projekcie jako wskaźnik winno się uwzględnić także: liczbę osób, które zrezygnowały z udziału w programie polityki zdrowotnej (wraz z podaniem przyczyn).

Ocena jakości świadczeń prowadzona będzie w oparciu o ankiety satysfakcji, co jest podejściem prawidłowym. Do ocenianego dokumentu nie załączono wzoru takiej ankiety, zaleca się jej opracowanie i dołączenie do projektu programu.

Ewaluacja programu ma być przeprowadzana na podstawie analizy zgromadzonej dokumentacji. W dokumencie przedstawiono listę wskaźników, które planuje się wykorzystać podczas ewaluacji. Należy jednak pokreślić, że prawidłowe są jedynie 3 z nich, tj.: „liczba procedur zabezpieczenia płodności przeprowadzonych w ramach PPZ u mężczyzn z grupy wiekowej 18-40 lat w latach 2022-2024”, „liczba procedur zabezpieczenia płodności przeprowadzonych u kobiet w wieku 18-40 lat w ramach PPZ w latach 2022-2024” oraz „liczba zrealizowanych procedur zabezpieczenia płodności u mężczyzn i kobiet w wieku 18-40 lat w latach 2022-2024”. Pozostałe 7 wskaźników odnosi się do monitorowania. Ewaluacja programu powinna opierać się na porównaniu stanu sprzed

wprowadzenia działań w ramach programu, a stanem po jego zakończeniu, z wykorzystaniem co najmniej zdefiniowanych wcześniej mierników efektywności, odpowiadających celom programu. Powyższa kwestia nie została uwzględniona w projekcie i wymaga uzupełnienia. Należy dodać, że w żadnym z punktów ocenianego dokumentu nie odniesiono się do długotrwałych skutków prowadzenia programu, np. w postaci zmniejszenia bezdietności osób chorych na nowotwory.

Podsumowując, element projektu dotyczący monitorowania i ewaluacji wymaga skorygowania, szczególnie w kwestii zaplanowania poprawnej ewaluacji programu.

Warunki realizacji

Projekt zawiera opis etapów i działań podejmowanych w ramach programu, a także w prawidłowy sposób odnosi się do sposobu zakończenia udziału w programie.

W projekcie wskazano, że realizator zostanie wyłoniony w drodze konkursu ofert, co pozostaje w zgodzie z przepisami ustawy, a opisane w dokumencie warunki realizacji programu dotyczące personelu, wyposażenia i warunków lokalowych nie wzbudzają zastrzeżeń.

W projekcie podano, że informacja na temat placówek i terminów, w których będą realizowane działania w ramach programu będzie rozpowszechniona „za pomocą dostępnych kanałów i środków przekazu”, co jest informacją niewystarczającą i powinno zostać uszczegółowione. Należy podkreślić, że sposoby zapraszania do programu i działania informacyjne powinny być dostosowane do specyfiki określonej populacji. W związku z tym zaleca się ponowne przeanalizowanie tego elementu programu, tak aby uwzględnić możliwie wszystkie ścieżki dotarcia do potencjalnie zainteresowanych osób.

W projekcie przedstawiono koszty jednostkowe i całkowite programu. Koszt jednostkowy dla mężczyzny oszacowano na 2 340 zł, natomiast dla kobiety na 6 300 zł. Oszacowano również koszty poszczególnych składowych interwencji m.in.: konsultacji lekarskiej kwalifikującej do programu, konsultacji psychologicznej/psychoonkologicznej, zabiegu pobrania komórek jajowych w znieczuleniu. W dokumencie odniesiono się do kosztów monitorowania i ewaluacji.

Całkowity koszt programu oszacowano na 1 230 600 zł. (410 200 zł/rok).

Program będzie finansowany ze środków budżetu Miasta Wrocław.

Wnioski z oceny technologii medycznej przeprowadzonej przez Agencję

Problem zdrowotny

Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) określiła niepłodność jako chorobę społeczną. Powszechnie przyjęto definicję niepłodności jako braku ciąży pomimo regularnych stosunków płciowych (4-5 w tyg.), utrzymywanych powyżej 12 miesięcy, bez stosowania metod antykoncepcyjnych. Niepłodność jest nie tylko problemem medycznym, ale również społecznym, zarówno dla jednostki, jak i populacji. Zalicza się do grupy chorób szeroko rozpowszechnionych, przewlekłych, trudnych do wyleczenia, wymagających długiej i regularnej opieki lekarskiej, ograniczających możliwość wykonywania podstawowych zadań życiowych. Niepłodność stanowi istotny problem zdrowia publicznego.

Szacuje się, że przyczyny niepłodności są rozłożone równomiernie po stronie kobiet i mężczyzn (około 35% przypadków). Niepłodność obojga partnerów stwierdza się u około 10% par, natomiast w odniesieniu do 20% trudno jest wskazać jej jednoznaczną przyczynę.

Do żeńskich czynników niepłodności można zaliczyć: szybkowy czynnik niepłodności, maciczny czynnik niepłodności, jajowodowy czynnik niepłodności, endometriozę, jajnikowy czynnik niepłodności, wiek, zaburzenia endokrynologiczne.

Na płodność męską wpływają wady narządów płciowych: anorchia, monorchia, poliorchia, dysgenezja jądra, wnętrostwo, stulejka, krótkie wędzidełko, wierzchniactwo, spodziectwo, wrodzony brak nasieniowodów i najądrzy, stwardnienie włókniste prącia, wodniak jądra, żylaki powrózka nasiennego,

stany zapalne narządów płciowych, zapalenia gruczołu krokowego i pęcherzyków nasiennych, leukocytospermia.

Alternatywne świadczenia

W Polsce leczenie niepłodności regulowane jest przez Ustawę z dnia 25 czerwca 2015 r. o leczeniu niepłodności (Dz.U. 2020 poz. 442), która określa zasady ochrony zarodka i komórek rozrodczych w odniesieniu do ich zastosowania w biologii i medycynie w związku z leczeniem niepłodności, sposoby leczenia niepłodności, w tym stosowania procedury medycznie wspomaganej prokreacji, zadania władz publicznych w zakresie ochrony i promocji zdrowia rozrodczego, warunki dawstwa, pobierania, przetwarzania, testowania, przechowywania i dystrybucji komórek rozrodczych oraz zarodków przeznaczonych do zastosowania w procedurze medycznie wspomaganej prokreacji oraz zasady funkcjonowania ośrodków medycznie wspomaganej prokreacji oraz banków komórek rozrodczych i zarodków.

Procedura zabezpieczenia płodności na przyszłość nie jest obecnie finansowana w Polsce w ramach świadczeń gwarantowanych.

Ocena technologii medycznej

Podsumowanie rekomendacji/wytucznych klinicznych

Wytuczne dotyczące zasad kriokonserwacji oocytów, nasienia

- Kriokonserwacja nasienia jest metodą z wyboru u pacjentów w wieku rozrodczym przed planowaną radio- lub chemioterapią, a także zabiegami operacyjnymi potencjalnie mogącymi doprowadzić do upośledzenia ich płodności. (Polskie Towarzystwo Medycyny Rozrodu i Embriologii_Polskie Towarzystwo Ginekologów i Położników PTMRIE_PTGP 2018);
- Wykorzystanie nasienia dawcy powinno być rozważane u pacjentów z azoospermią, jeśli nie ma możliwości pozyskania plemników z jąder czy najądrzy oraz mężczyzn, u których stwierdza się poważne nieprawidłowości nasienia, a także u par, u których ciąży nie uzyskano mimo wielokrotnych programów zapłodnienia pozaustrojowego z zastosowaniem procedury ICSI i wyborze plemników o najwyższym potencjale rozrodczym. Skorzystanie z banku nasienia należy także przedyskutować z pacjentami przy istniejących przeciwwskazaniach do ICSI (PTMRIE_PTGP 2018);
- U mężczyzn, jedyną rekomendowaną metodą zachowywania płodności o udowodnionej skuteczności jest mrożenie nasienia. Z kolei u kobiet rekomendowaną metodą zachowywania płodności jest mrożenie zarodków oraz oocytów (PTGO 2017);
- W przypadku planowanego leczenia radioterapią, należy przedyskutować z pacjentką możliwość transpozycji jajników (ooforopeksji). Przy wczesnych stadiach nowotworów ginekologicznych, w porozumieniu z lekarzem prowadzącym, można rozważyć możliwości operacji oszczędzającej płodność (PTGO 2017);
- Zaleca się oferowanie kriokonserwacji oocytów, gdy występuje nieprzewidziany brak plemników w dniu pobrania lub chęć ograniczenia liczby zapłodnionych zarodków. Zaleca się poinformowanie biorczynie, że użycie oocytów dawcy wcześniej poddanych kriokonserwacji jest rozsądną opcją w porównaniu z użyciem świeżych oocytów dawcy (ASRM/SART 2021B);
- Kriokonserwacja powinna być dostępna w sytuacji, gdy leczenie u kobiety może doprowadzić do zaniku jej naturalnej płodności (także jeśli występuje jedynie ryzyko). Należy zaproponować zamrożenie oocytów bądź embrionów kobietom w wieku reprodukcyjnym (w tym dorastającym dziewczętom), przygotowującym się do leczenia nowotworu, które potencjalnie może wywołać u nich niepłodność, jeżeli są w wystarczająco dobrym zdrowiu by przejść stymulację jajników oraz zebranie komórek jajowych (NICE 2013);

- W populacji ogólnej, a w szczególności u kobiet, górny limit wieku dla zastosowania kriokonserwacji i użycia zamrożonych materiałów u pacjentów z nowotworem jest uzależniony od czynników biologicznych. Leczenie nowotworów może wywołać u kobiet wczesną menopauzę, dlatego też czynnik ten powinien być szczegółowo omówiony z pacjentem. Dodatkowo w każdej strategii kriokonserwacji powinny być uwzględnione: stopień ciężkości przebiegu choroby nowotworowej i ramy czasowe leczenia. (NICE 2013).

Wytyczne dotyczące procedur zachowania płodności

- W postępowaniu przygotowawczym do procedur medycznych związanych z utrzymaniem płodności pacjentów onkologicznych (oncofertility), należy uwzględnić kontekst psychologiczny związany z rozpoznaniem choroby nowotworowej i ryzykiem utraty płodności w wyniku zastosowania gonadotoksycznych metod leczenia. Zakres konsultacji psychologicznej u osób kwalifikowanych do procedury zabezpieczenia płodności w chorobie nowotworowej powinien obejmować trzy główne zadania: określenie grupy wysokiego ryzyka psychologicznego, sformułowanie indywidualnego planu opieki psychologicznej oraz prowadzenie dokumentacji (PTGO 2017);
- W przypadku planowanego leczenia radioterapią, należy przedyskutować z pacjentką możliwość transpozycji jajników (ooforopeksji). Przy wczesnych stadiach nowotworów ginekologicznych, w porozumieniu z lekarzem prowadzącym, można rozważyć możliwości operacji oszczędzającej płodność (PTGO 2017);
- Dwie najczęstsze techniki zachowania płodności obejmują kriokonserwację zarodków i kriokonserwację oocytów. Kriokonserwację tkanki jajnika można rozważyć u kobiet poddawanych operacji miednicy z powodu pewnych łagodnych schorzeń ginekologicznych i niektórych metod leczenia raka (British Fertility Society BFS 2018, International Federation of Fertility Societies IFFS 2015C);
- U kobiet przed menopauzą z wczesnym rakiem piersi należy rozważyć czasową supresję jajników za pomocą GnRHa (Gonadotrophin-Releasing Hormone Agonist), rozpoczętą bezpośrednio przed i kontynuowaną podczas chemioterapii, ponieważ może to częściowo zachować czynność jajników (BFS 2018);
- Kobietom w wieku rozrodczym, które mają zostać poddane leczeniu powodującemu uszkodzenie funkcji jajników należy zaproponować rozmowę na temat zachowania płodności. (BFS 2018, IFFS 2015C). Temat ten w procesie leczenia raka powinien być omówiony tak wcześnie, jak to możliwe. Kobiety należy skierować do przeszkolonego doradcy, zarówno przed podjęciem decyzji w zakresie zachowania płodności, jak i przed użyciem przechowywanego materiału. Należy zapewnić pomoc w podejmowaniu decyzji w zakresie zachowania płodności kobiet, najlepiej podczas diagnozowania/planowania leczenia raka (BFS 2018);
- Kobietom/parom można doradzić, że wynik ciąży przy użyciu kriokonserwowanych oocytów/zarodków nie wykazuje wzrostu wad wrodzonych, a aktualne dane nie sugerują, że wyniki ciąży z oocytów/zarodków u pacjentek onkologicznych różnią się od innych pacjentek (BFS 2018);
- Mężczyznom, którym zaleca się chemioterapię z powodu raka, należy rutynowo oferować kriokonserwację i przechowywanie nasienia, ponieważ proces ten jest dobrze ugruntowany i jest szansą na zachowanie płodności. Mężczyźni, którzy rozważają wazektomię, mogą również chcieć rozważyć zachowanie płodności. W takich przypadkach, jeśli pozwalają na to zasoby, należy poinformować o możliwości kriokonserwacji i przechowywania nasienia. Kriokonserwacja nasienia jest najszerszej stosowana i oferowana w wielu klinikach leczenia niepłodności jako procedura standardowa. Jest to najbardziej akceptowana technika dla chłopców po okresie dojrzewania (IFFS 2015C);
- Najważniejsze założenia oncofertility:

- w przypadku każdego pacjenta należy ocenić, czy planowana terapia może stanowić zagrożenie dla jego potencjału reprodukcyjnego;
  - należy odpowiedzieć na podstawowe pytanie - czy zachowanie płodności może wpłynąć na powodzenie leczenia choroby podstawowej;
  - w przypadku istnienia zagrożenia płodności, należy przedyskutować z pacjentem temat potencjalnie gonadotoksycznego wpływu planowanego leczenia oraz udzielić mu informacji na temat możliwych procedur zachowania płodności. W przypadku dzieci i osób niepełnoletnich rozmowę dotyczącą płodności należy przeprowadzić z ich rodzicami lub opiekunami prawnymi. Rozmowa taka powinna być przeprowadzona jak najwcześniej, najlepiej na wizycie, na której pacjent jest informowany o postawionym rozpoznaniu onkologicznym;
  - pacjentów wyrażających chęć zachowania płodności (oraz tych niezdecydowanych) należy skierować, w uzgodnieniu z koordynatorem, do specjalistów od rozrodczości;
  - przeprowadzone rozmowy dot. zachowania płodności oraz podjętej przez pacjenta decyzji, należy załączyć do dokumentacji medycznej przed rozpoczęciem terapii gonadotoksycznej;
  - należy poinformować pacjenta, że proponowane terapie zwiększają szanse na płodność po zakończeniu leczenia onkologicznego, ale nie dają gwarancji posiadania potomstwa;
  - jeśli pacjent wyraża znaczną obawę związaną z potencjalną utratą płodności należy skierować go do psychologa;
  - w przypadku zgody pacjenta i przy braku przeciwwskazań, stosuje się metody zachowania płodności jak najwcześniej, przed rozpoczęciem leczenia onkologicznego/hematologicznego;
  - warto rozmawiać z pacjentami na temat udziału w badaniach klinicznych i zgody na zamieszczenie danych w rejestrach chorych (Polskie Towarzystwo Ginekologii Onkologicznej PTGO 2017);
- Procedury zamrażania fragmentów jajnika (*ang. ovarian tissue cryopreservation; OTC*)/retransplantacja tkanki jajnikowej (*ang. ovarian tissue transplantation; OTT* -) są rekomendowane jako metody lecznicze (PTGO 2021);
  - Zaleca się rozważenie zasadności wykonania OTC/OTT u pacjentek z niską rezerwą jajnikową (AMH < 0,4 ng/ml, AFC < 5 pęcherzyków w obu jajnikach) (PTGO 2021);
  - Zasadnym wydaje się w przypadku nowotworów krwi i CSN indywidualne rozpatrzenie przypadku co do ryzyka reimplantacji nowotworu (PTGO 2021);
  - Zaleca się zastosowanie OTC po rozpoczęciu chemioterapii tylko dla nowotworów hematologicznych (PTGO 2021).

Podsumowanie dowodów naukowych

Wyniki przeglądu systematycznego 91 badań o różnej metodologii, w tym opisów przypadków (Corcum 2019) wskazują, że akceptowane klinicznie oraz eksperymentalne opcje zachowania płodności takie jak kriokonserwacja tkanki jajnika, kriokonserwacja oocytów i transpozycja jajników są obecnie stosowane nie tylko u osób dorosłych, ale także u dzieci i młodzieży płci żeńskiej zagrożonej przedwczesnym porodem z powodu niewydolności jajników oraz niepłodnością wywołaną leczeniem gonadotoksycznym. W przeglądzie zidentyfikowano kohortę pacjentów w wieku pediatrycznym, z szeroką gamą rozpoznań i metod stosowanego leczenia, którzy przeszli procedurę zachowania płodności. Doświadczenie w zakresie przywracania płodności i funkcji hormonalnej u pacjentek, które miały 20 lat lub mniej w momencie włączenia procedury zachowania płodności pozostaje jednak ograniczone. Zdaniem autorów należy zwiększyć wysiłki w placówkach pediatrycznych celem dalszego udoskonalania i oferowania technologii zachowania płodności, aby mogli z niej korzystać wszyscy pacjenci poddawani terapii gonadotoksycznej.

Biorąc pod uwagę powyższe argumenty, opiniuję, jak na wstępie.

Tryb wydania opinii

Opinię wydano na podstawie art. 48a ustawy z 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1285, z późn. zm.), z uwzględnieniem nr: OT.431.22.2022 „Zabezpieczenie płodności na przyszłość u mieszkańców Wrocławia chorych onkologicznie na lata 2022-2024”, data ukończenia: kwiecień 2022 oraz Aneksu do raportów szczegółowych „Programy z zakresu diagnostyki i leczenia niepłodności – wspólne podstawy oceny” z lutego 2022 r. oraz opinii Rady Przejrzystości nr 61/2022 z dnia 2 maja 2022 roku o projekcie programu „Zabezpieczenie płodności na przyszłość u mieszkańców Wrocławia chorych onkologicznie na lata 2022-2024”